

# ÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ  
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

**Tartalom:** Magyar nők levelezése a XVII-ik századból. (II. közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Egy érdekes okmány a vörösvári levéltárából. Közli Szilágyi Sándor. — Az 1680-iki gyula-fehérvári gyűlésen felolvasott országos számadások (I. közlemény) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (VI. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Tárca: Egy uti napló. (VII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

a mint arról meg is lett az végezés és meg is írta kegyelmed oda fel ő kegyelmének, hogy ha az conditiokat beveszi és tetszik, úgy küldje alá és kegyelmed is felküldi; azért immár, úgy látom, méltó felküldeni; ha én dolgom volna, isten látja, hogy tovább az dolgót nem vitatném és immár az többit az maga böcsületes jóakarására hagynám, de reménlem, hogy mégis ugyan bizonyosabbak akarnak fölöle lenni azaz talám levelet kezdnek mégis kívánni; ugyan tudom, mennyi sok szapulódás leszen az felett; más az . . . \*) Veseléni István uram és Pál uramra . . . \*\*) információra. Én azért irok asszonyomnak, ne törődjék immár annyit miatta, hanem hagyja Istvánra, mert reménlem még Adorjában kezd lenni asszonyom, az mint kegyelmed megérti az ő kegyelme leveléből; azon is kérem asszonyomat, hogy írjon böcsülettel és kedvesen, de nehezen megyen rá ő kegyelme, mégis mind az meglátást óhajtja, az ki csak merő hejában való dolog; ugyan holnap reggel irok és késedelem nélkül bizonyos szolgálmat küldöm Adorjában. Az gyűrőt talám kegyelmed azon főember által felküldné, mert nem tudom melyik szolgáljától küldené kegyelmed Fay uram kívül, ki németül tudna és kinél titkon is megmaradna vátig, az nélkül pedig nehéz kegyelmednek csak egy óráig is lenni; mindazáltal az kegyelmed jó tetszése szerént legyen, az hol mi az házasság és menyegző felől egyképen értenénk az kisasszony házasságára, de — —

## MAGYAR NŐK LEVELEZÉSE a XVII-ik századból.

Közli: Szilágyi Sándor.

1618.

V.



Szerelmes édes fiam uram, az én szolgálatomat ajánlom kegyelmednek és kívánom, hogy az úristen sokáig jó egészségben tartsa meg kegyelmedet. Ma vacsora előtt adá meg az kegyelmed jámbor szolgálja kegyelmednek két levelét; legyen hála az úristennek, hogy kegyelmedet jó egészségben értem lenni; ennekutána is azon jó egészségben tartsa meg ő szent fölsége kegyelmedet. Molár uram hogy immár késedelem nélkül küldte meg az gyűrőt, szeretetének jele, és az mit írjon kegyelmednek s mind asszonyomnak, értem; az én kicsin ítéletem is az, édes fiam uram,

\*) Egy szó kiolvashatlan.

\*\*) Itt is.

—\*) az — — —\*\*) talám oda fel vagyon az féle szokás és ceremonia, az ide ígíreten nem kívántatik, hiszem még arról irhat kegyelmed, az mi kívántatik magyarországi szokás szerént; higgye kegyelmed, igen rövid időben akarná azt végben vinni az jó ur, de nem lehet hamar. Kegyelmed ha el nem küldte Tököly uramnak az levelet, ne küldje kegyelmed, édes fiam uram, maradjon immár egy kevés ideig titokban; én bizony csodálom, asszonyom mint fél csak gyalázzattól, hogy az emberek mit fognak mondani és mégis egy kevés ideig nem lehet ő kegyelme csendességben, de egy természetük nincs az embereknek. Én ugyan sok irással bántom kegyelmedet, mivel magam nem szólhatok kegyelmeddel; bizony dolog, édes fiam uram, én is akarnám, ha most ott lehettem volna, de így is mind jól véghez mehet az dolog; az mikor isten egészségben tart és kívántatik, nem szánom, édes fiam uram, fáradságomat kegyelmedért. Az Dóczy Menyhárt uram kérésére, hogy kegyelmednek irtam, ki talám kegyelmednek bántására is esett, megbocsássa kegyelmed; bizony nem egyébért, hanem csak azért, hogy olyan igen kért; ne mondja ő kegyelme, hogy csak annyi jó akarat és emberség sem volt nálam, hogy kérésére azt megcselekedtem volna. Az kegyelmedhez való idegenség nem ide való emberektől vagyon, hanem az ott valók, de azok is haza szöknek naponként kegyelmedhez. András deáktól végére megyek, ha egyképen nem is, másképen és tudtára adom kegyelmednek mindjárt. Ferkőt felküldenem nekem is tetszenék, csakhogy irt vala vagy egy levelére választ kegyelmednek, annakelőtte az hoptesternek is irt vala kegyelmed és semmi választ nem tött, kiből azt is itélem, talám ugyan kedves szolgálatja; ahhoz képest immár az miben az állapot vagyon, kit kegyelmed mind jobban tud és megítélheti; azért mégis kérem kegyelmedet, szerelmes fiam uram, ha illendőnek itéli kegyelmed, mégis irjon kegyelmed az hoptesternek, mind az főkomornyiknak, az mint irt vala kegyelmed, azt a kegyelmed levele Bécsben nem érte volt. Ezek után *stb.* Irtam hétfőn estve Anno 1618.

\*) Egy szó olvashatlan.

\*\*) Ez is.

Kegyelmed jóakaró anyja szeretettel szolgál kegyelmednek

BALASSY ANNA m. p.

Ugy hallom, szegény Melit Magdus tegnapon Windován holt meg.

A l á b b. Áldjon meg isten, édes leányom, mostan nincs miről írnom; gondolkodom azon, az te szolgálóid ez szelős időben mit varrathatnak az nyári házban, ha az másikat meg nem építhették; az kisasszony scofiom aranyat küldjön az kis keszkenőkhöz, mert nekem nincs. Az téglavetőt, úgy hallom, édes leányom, hogy megholt; de Kállóban küldök bizonyosabban megtudni. Legyen istennek hála, én is egészségben vagyok, kit engedjen isten felöletek is minden időben hallanom. Ezek után tartson meg az úristen sokáig nagy jó egészségben, szerelmes leányom.

(Az egész levél Balassi Anna írása; eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

## VI.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, Istentől kívánsága szerént való jókat kívánok kegyelmednek megadatni.

Elvöttem a kegyelmed levelét, melyből érttettem az kegyelmed jó egészségét, kin bizony szivem szerént örültem. Engedje Isten, ezután is hallhassak örvendetes híreket kegyelmed felől. Mi is legyen Istennek hála türethetőképen vagyunk az gyermekkel is, mert tegnap kellett volna az hideglelésnek reá jönni, de Istennek neve dicsértessék, nem ismertük semmi nyavalyáját. Hiszszük Istent, hogy csak magában is elhagyja immár. Érttettem azt is, hogy kegyelmed vélekedik az gyermek előtti nyavalyáról is, de bizonyosan elhiggye kegyelmed, hogy kegyelmedtől el nem titkolnám, kitül Isten őrizzen. Az gyermeknek seresse (*igy*) vagyon, de azért gyógyittatom, a felől is kegyelmed semmit ne vélekedjék, hanem mentül gyakrabban lehet irjon kegyelmed egészsége felől. Isten tartsa meg kegyelmedet. Datum ex arcé Sáros-Patak 24. Junii.

Kegyelmednek szeretettel szolgál az kegyelmed házas társa

LORÁNTFI SUSÁNNA.

Külczim: Az tekintetes és nagyságos Felső-Vadászi Rákóczi Györgynek, nekem szerelmes uramnak adassék.

Jegyzet. Az egész levél, még az aláírás is, Rákóczy titkáranak írása.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1620. Novemb. 1.

## VII.

Kegyelmednek mint szerelmes uramnak ajánlom szolgálatomat *stb.*

Az miolta az Ur Isten ő szent fölsége kegyelmedet innét tőlünk felvitte, négy rendbéli levelit kegyelmednek vöttem, melyekben is kegyelmed jó egészségét megérttettem, az kinek szivem szerint örültem. Az utolsó levelében írja kegyelmed, hogy semmi ujságot nem küldhet, mivel ott most minden szűk volna, de soha kegyelmed énnekem kedvesebb ujságot nem küldhet jó egészségénél, mint mikor jó egészségben értem kegyelmedet lenni. Hála az Ur Istennek, mi is itt türhető egészségben vagyunk, melyet kegyelmed felől is szivem szerint kívánok hallani. Hogy pedig azon panaszkodik kegyelmed édesem, hogy én kegyelmedről elfeledkeztem volna, és kegyelmednek semmit sem írnék; ezt kegyelmed ne nekem, hanem az levélhordóknak késedelmes voltoknak tulajdonítsa, mert mindenkor, valamikor innet felmentek, s az alkalmatosság hozta, kegyelmednek irtam, de ha késedelmesek voltak az felmenésben, azt nekik tulajdoníthatjuk. Kegyelmed én nálam édesem nincs elfelejtve, hanem kegyelmedet szüntelen elmémben viselem. Az ujhelyi ispítályban való szegényeket pedig mi illeti, én azokról gondot viseltetek, s gondom is léssen reájok, s hozza az Ur Isten ő szent felsége hamar időn jó egészségben meg is kegyelmedet s láthassam jó egészségben kegyelmedet. Datum in Sárospatak 1. Die Novembris Anno 1620.

Kegyelmednek az mig él mint szerelmes atyjafia szolgál

LORÁNTFFY ZSUZSÁNNA.

Külczim. Az tekintetes és nagyságos felső-vadászi Rákóczy Györgynek *etc.* nekem szerelmes uramnak adassék. Pozsony.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1645. die 28. Febr.

## VIII.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek édes szerelmes szivem uram. Istentül kiv(á)nok *stb.*

Édes szivem én az sok rettegő szivem félelmét elunva, édeském, hogy hirt nem hallhatok kegyelmed felől, az mikor hallok, ujjabb busulás(*ban*) vagyok édes kigyelmedért; még eddig az gyermek, hála Istennek, békével vagyom, magam bizony igen beteges vagyok; mivelhogy semmit is nem ehetem, az mit én kívánok, nem tehetem mindenkor szerét; édes lelke, bizon enynyi kevés üdöre ugyan feletébb nagy vagyok, édes szivem, az én istenem talám az én sűrő könnyem hullásával való keserves imádságomat hallgat(*ja*) meg, az mint maga(*m*) kértem, hogy csak adjon Isten, bátor kettő legyen; úgy vesz(*em*), édes szivem eszemben, hogy nem egy leszen, de az mind hát Isten szent akarátja legyen áldott. Édes szivem, én kigyelmednek még két levelénél többet nem láttam, édes szivem, ne gond(*ol*)k(*odjé*)k mi felőlünk, mert itt mirigygyel nem halnak, meg ott kinn is megszűnt régen, akkor is nem holtanak az mi jószágunkban, mikor én Tason voltam; édes szivem, csak az himlő hagymás betse vagyom itt, az mi jószágunkban; édes szivem, az az szamosszegi jószág még kezemben, de ujjabb contra(*c*)tus(*t*) végeztünk, mert nem volt mihez ragaszkodja(*m*), nem vót pororogat(*sic*) az ki valamennyit mégis használ(*t*) vón(*volna*), noh(*a*) bizony igen becsületet vitt Kállai György uram, Tordai uram végben, édes szivem, Ujhelyi uram is igen becsület(*esen*) viselte magát; ma küldtem Tamást ujjabb urunkhoz, ha ő nagysága valami kegyelmeséget mut(*at*)na hozzánk, még eddig nem volt, immár Tamásnak második uta ez oda fel. Édes szivem, elhittem, hogy most is csak hiában való fár(*ad*)tság költségünk leszen; mostan szent Gergely páp(*a*) napja, az napon Lónyai István sem az pénzt nem akari letenni, hanem hatalmas akarja birni, akkor is megmondám kigyelmednek, hogy nem kell felosztani, mert nem léssen jó, édes szivem. Őz Peti Lónyai István uram szögája lött, kezemben kerüle, megfogtam itt nálam Gör-

csőben. Lónyai uram meg akar(t) az szá-  
lason lövődözni ért(e) Szamosszezen, noh(a)  
tudom, hogy nem mert volna, mert mi igen  
felesen voltu(n)k, mivel az jószág oltalmára  
is mentünk, édes szívem. Az kigyelmed lovai  
igen kövérek, szépek, az valaga olyan mint  
az bial, úgy meghizott mind már békével. Az  
kutyák igen dühüdnek meg, sokan vesztenek  
volt túlok, de meggyógyultanak, de maga az  
gyermekkel itthon nem voltam, akkor voltam  
az Nyirben; bizony igen félünk az kutyától  
most is, mert mindenütt vesznek. Édeském  
irjon kigyemed maga állapot(já)ról, mégis  
hadd halljak hirt kigyelmed felől, édes szí-  
vem; isten szent kezében ajánlom kigyeme-  
det, viselje gondját igazán dolgát kigyemed-  
(nek) az mind(en)ható isten stb. (Más írás):  
Kült Görcsenben Anno 1645. die 28. Feb-  
ruarii.

Kigyemednek szolgál az kigyemed fe-  
leség(e) még él

KAMUTHJ KATA m. p.

Külczim: Ez levél adassék az nem-  
zetes Serédi István uramnak . . . nek, sze-  
relmes uramnak kezében.

(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

1646. Mart. 30.

## IX.

Alázatos szolgálatomat ajánlom nagysá-  
godnak, mint kegyelmes asszonyomnak, ki-  
vánsági szerint való jókkal áldja meg isten  
nagyságodat.

Az nagyságod sok rendbeli kegyelmes-  
ségi érdemletlen voltomra bátoritának rejá  
mostan is, hogy ez könyörgő alázatos írásom-  
mal mégis az nagyságod kegyelmességének  
lábaihoz borulnék és esedezném nagyságodnak  
mint kegyelmes asszonyomnak, méltóztassék  
nagyságod értem kisebbik szolgálójáért urunk  
ő nagysága előtt esedezni, mutassa ő nagy-  
sága minden kegyelmességét hozzám, abban  
az tasnádi kis jószágomban hadd dicsekedjem  
az nagyságod én hozzám érdemletlen voltomra  
való kegyelmes jó akaratjával; jámbor szol-  
gámot, Szondi Máté uramot, küldöttem ke-  
gyelmes asszonyom nagyságodhoz, szóval  
üzentem nagyságodnak ő kegyelmétel, kérem

alázatosan nagyságod kegyelmes asszonyom,  
bocsássa minden jó válaszszaal. Ha én meg  
nem szolgálhatom, sokképen való áldását  
terjesz (így) nagyságodra érette isten ő fel-  
sége. Ezeknek utána isten tartsa és éltesse  
nagyságodat sok esztendőig jó egészségben.  
Irtam Balogban, 30. martii 1646.

Nagyságodnak alázatos szolgálója mig él

G. SZÁCHI MÁRIA.

(A levél Széchi M. saját írása.)  
(Eredetiye a m. k. kam. levéltárban.)

## EGY ÉRDEKES OKMÁNY a vörösvári levéltárból.

Közi: Szilágyi Sándor.

Ezen okmány a vörösvári levéltárba a  
Rákóczy család leveles tárával került. Va-  
lószerű, hogy a másolatot, melyről ez leira-  
tott, I. Rákóczy György valamelyik bécsi  
ügynöke szerezte meg — talán közvetlenül  
az 1644-iki hadjárat előtt.

17. Jun. 6.

Ferdinandi Archiducis Austriae pactum  
cum Rege Hispaniarum de successione Hun-  
gariae et Bohemiae.

Nos Ferdinandus D. G. Archidux Au-  
striae Dux Burgundiae, Styriae, Carinthiae,  
Carniolae et Wirtembergae, Comes Tyrolis  
et Goritiae. Attestamur et notum volumus  
omnibus ut singulis, has litteras nostras seu  
Diploma publicum lecturis, visuris vel audi-  
turis, cum Sac. Caesarea necnon Hungariae  
et Bohemiae Regia Majestas Matthias 2.  
Dominus Patruelis et Pater noster clemen-  
tissimus, superioribus proximis annis, post  
suscepta Regnorum suorum Hungariae et  
Bohemiae gubernacula, pro paterno suo et  
singulari in Remp. (?) Religionem ac uni-  
versam Domum Nostram Austriacam amore  
cura et sollicitudine statuisset, ad horum om-  
nium salutem et incolumitatem pertinere  
magnopere; ut sese adhuc in vivis existens  
de futura eorum successione prospiceretur,  
ac re cum serenissimo ac potentissimo His-  
paniarum Rege Philippo III. fratre et patruеле  
nostro amantissimo et observandissimo, nec

nostris amantissimis, mature deliberata unanimi consensu, quod praetensione dicti Regis conclusum est.

Primum, quod Majestas sua Catholica ad intercessionem Caesareae Majestatis publicam privatis anteposens, rerum ciet (?) juri suo, quod tanquam unicus Annae Hungariae et Bohemiae Reginae, per lineam rectam Maximiliani III. ejusdem Reginae Annae primogeniti pronepos in successione dictorum Regnorum et eis annexarum provinciarum habet, in favorem nostri, nostrorumque masculorum, per lineam rectam masculinam, non interrupta masculorum serie descendentium, reservata tamen compensatione, de qua propter periculum morae, quae ad inspectionem et Examen privilegiorum et compactorum Augustae Domus nostrae Austriacae requiritur, alias agetur.

Deinde quod in favorem nostrum et descendentium nostrorum, ut supra confirmet renunciationem, a Serenissima Regina Anna Ejus matre dicti Maximiliani 2. filia 29. Aprilis Anno 1571. factam prout Illustrissimus D. D. Ivacin (?) de Guenara Comes de Ognate, Suae Regiae Majestatis Catholicae ad Caesaream Majestatem, Orator Eiusdem Regiae Majestatis, nomine et vigore plenipotentiae sibi hac in parte traditae, re ipsa cessit, renunciavit et praefatam renunciationem maternam confirmavit, in quo Cessionis et Confirmationis actu, nos singulare beneficium ac propensam erga nos voluntatem ac benevolum affectum suae Catholicae Majestatis agnoscimus et acceptamus, cum debita animi gratitudine atque existimatione, hanc cessionem, et renunciationis confirmationem, atque ex parte nostra, nostrorumque descendentium consentimus, statuimus, gratum et ratum habemus: Ut linea masculina Suae Catholicae Majestatis in hac successione dictorum Regnorum et annexarum provinciarum foeminae paternae nostra stirpis, nec non filios ex filiabus ejusdem stirpis descendentes praecedat, sine gradus et temporis limitatione vel praescriptione. Ita, si quidem ut casu quo quandoque (quod Deus avertat) omnes nostros per lineam rectam masculinam, non interrupta masculorum serie, descendentes masculos decedere contingeret, foeminae quae-

cunque fuerint, et earum filii ac dependentes per descendentes ex linea recta Regis Catholici Philippi III, modo feliciter regnantis, in infinitum a dictorum Regnorum successione excludantur. Quod compensationem, quae in aliqua provinciarum Austriacarum fieri postulat, promittimus, quod super ea, quanto citius fieri poterit, Tractatio instituetur. Habita enim ratione tot beneficiorum et auxiliorum, quibus Augustam domum nostram in his partibus Cath. Sua Majestas semper tuta est; ita, ut consideratis his omnibus, hac in parte ipsius Cath. Majestas, quantum fieri poterit, satisfiat. Atque jam dictam cessionem, et renunciationis confirmationem praedictis conditionibus et oneribus confirmamus, acceptamus et agnoscimus, nostram, nostrorumque filiorum et descendentium in hoc tractatu apertam utilitatem, ex certa scientia et deliberata voluntate omnidolo et fraude remota, aliasque omni meliori modo, via et forma, quibus de Jure Constitutionibus Imperii vel Regni aut Provinciae ejusque consuetudinibus ac statutis id fieri potest ad majorem huius Tractatus severitatem promittimus nostro nostrorumque filiorum et descendentium utriusque sexus nomine, quod omnia et singula in hoc instrumento contenta sancte et inviolabiliter servabuntur et adimplebuntur. Promittimus item, neque nos neque posteros nostros per Testamentum aut aliam ullam voluntatem aut dispositionem inter vivos, quicquid in Contractum huius Tractationis ordinaturos vel facturos; et si secus a quopiam nostrorum factum fuerit, id irritum et nullius momenti valorisque fore. Renunciando exceptionibus quibuscunque doli, mali, enormissimae laesionis, restitutionis in integrum successionis foeminarum, ad dicta Regna et Provincias, item Juribus et Privilegiis, Consuetudinibus statutis, decretis, pactis, familiae Tractationibus et observationibus quibusvis praedictorum Regnorum et Provinciarum ad ea pertinentium, si quae in favorem nostram contra condiciones in hoc instrumento contentas essent, quae omnia pro his insertis esse volumus, ut etiam contra juratum hoc instrumentum et pactum nulla Pontificum Romanorum aut Imperatorum dispensatio

vel relaxatio peti aut impetrari possit. Aut si qua a nobis vel successoribus nostris impetraretur, vel ab ipsis Pontificibus aut Imperatoribus motu proprio aut sponte concederetur, nullius roboris aut valoris esse volumus. Promittimus etiam nos S. C. Majestatem rogaturos, ut tam concessionem et renunciationis ratificationem, ex parte Regis Cath. factam tam instrumentum cum expressa huius praecedentiae ad successionem dictorum Regnorum et Provinciarum annexarum conditione, autoritate Imperiali et Regia, ex plenitudine potestatis et qua fieri poterit, meliori forma confirmet. Obligamus nos, praeterea, quod intra Terminum sex Mensium postquam tam in hoc Bohemiae quam Hungariae Regno Coronati fuerimus, utrobique hoc instrumentum solenniter de novo confirmaturi sumus, et si qua ex causa praemeditata hic vel ibi omitteremus, habeatur nihilominus, quasi factum esset, ut hoc instrumentum suum vigorem et integrum effectum habeat. Praeterea si Regi Catholico aut Eius filiis visum fuerit, aliquid pro maiori sua, suorumque condescendentium securitate et tutela circa hoc instrumentum in Clausulis innovandum, addendum, aut aliquid ulterius pro maiori totius instrumenti authorisatione faciendum esse non mutatis tamen conditionibus aut rei ipsius substantia, ad id in ea omnino forma prout ex parte Cath. Suae Majestatis, Eiusque filiorum petatum fuerit, nos, nostrosque filios, dummodo ista petitio intra unius anni spacium, a dato huius instrumenti computandum, fiat, absolute obligatos fatemur et pollicemur. Demum promittimus omnia et singula supradicta nostro, nostrorumque nomine sub obligatione omnium bonorum nostrorum praesentium et futurorum, qualiacunque ea sint, cum renunciatione legum et constitutionum quarumcunque huic obligationi contrariorum, in verbo ac vera fide Principis et Archiducis ut in vinculo iuramenti ad Sancta Dei Evangelia, manibus nostris corporaliter tacta, praestiti. Et in horum omnium firmimus robor ac certum Testimonium hoc instrumentum non tantum manu propria subscripsissimus, et sigillo nostro Archiducali communiri, sed in praesentia Jacobis Chisel, Baronis in Kalten-

brun, Consiliarii, Camerarii et Magistri Stabuli nostri; item Urbani Baronis de Bettingen Consiliarii nostri bellici et Camerarii testium ad hoc actum solenniter vocatorum, per Leonhardum Gezium I. V. D. Consilium nostrum Secretum et Procancellarium Aulicum subscribi ferimus. Acta et facta sunt ista in Arce Regia Pragensi, in Camera vel Cubiculo nostro ordinario, die sexta Junii Anni 1617. In dictione 15. Imperante Invictissimo et potentissimo Rom. Imperatore Matthia.

FERDINANDUS.

JOANNES JACOB CHISEL L. B.  
(liber Baro) in Kaltenbrun.  
URBANUS DE BETTINGEN L. B.  
in Falkenstein et psin.  
LEONHARDUS GEZIUS procancellarius.

Másik lapon folytatva: Et ego Comes de Ognate Potentissimi Hispaniarum Regis Catholici, Domini mei Legatus in Praesentia Serenissimi Domini Archiducis Ferdinandi Testiumque et Cancellariorum Supernominatorum accepto et ratum habeo Regio Cath. Suae Majestatis nomine, vigore specialis mandati ad me directi, dati Madridi 21. Aprilis praesentis hujus anni 1617. et Cancellario praenominato Eidemque Suae Serenitati ad recognoscendum Originaliter exhibiti scriptum instrumentum ex obligationem hanc Suae Serenitatis promissam, in omnibus iis, quae et quatenus in favorem ac beneficium Regis Cath. Principisque Catellae et Serenissimorum infantium Dominorum meorum, descendendumque ipsorum in infinitum facit et facere potest, modo et forma, quae Cath. S. Majestati ipsiusque Serenissimis ac ipsorum descendentibus utilior et melior atque de Jure validior esse potest ac debet. In eius rei fidem hanc acceptationem in Praesentia Suae Serenitatis, Testiumque et Cancellariorum praenominatorum manu propria subscripsi, die, mense et anno supradictis.

El Conde de Ognate

JOAN. JACOB. CHISEL L. B. in  
Kaltenbrun.

URBANUS DE BETTINGEN L. B.  
in Falkenstein et Persin.

LEONARDUS GEZIUS.

Ad mandatum domini Comitis Legati proprium Guilielmus Portugal Secretarius.

Collationatum et concordat cum Originali.

Actum in Cancellaria Sac. Caes. Majestatis Bohemica Pragae 7. Octobris Anno 1617.

WOLFF. ADAM CHEIS de Pirvena  
Registrar.

(Egykoru másolat a vörösvári levéltárban.)

## Az 1680-iki GYULA-FEHÉRVÁRI GYÜLÉSEN FELOLVASOTT ORSZÁGOS SZÁMADÁSOK.

Közli: K. Papp Miklós.

Contributionum ordinariarum atque etiam extraordinariarum Comitatum, infra declarandorum, tam ad fulgidissimam Portam Ottomanicam, quam etiam stipendia praesidiariorum, ab anno 1659 usque ad annum 1679 diversis vicibus pro temporis varietate et necessitatis exigentia per Dominos regnicolas deputatarum et per Dominos perceptores tam Generales quam partiales ordinarios perceptarum et administratarum ratio universalis, per infra scriptos ex commissione et delegatione Dominorum Procerum, Magnatum et Nobilium, Statuum et Ordinum trium nationum Regni Transsilvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in Generalibus eorumdem Comitibus ad diem 18 mensis Maii anni 1680 in Civitatem Celsissimi Principis Domini Domini nostri clementissimi Albam-Juliam per eandem Celsitudinem Principalem indictis, ad id deputatos, in usum publicum ventilata, atque exacta, eisdemque Statibus et Ordinibus regni per eosdem reportata.

\*

### Comitatus Albensis.

Anno 1658. 6. Novembris volt gyűlés Maros- Vásárhelyt, melyben in articulo 3. vettetett volt fel kapuszám után fl. 20, melyet a Dominus terrestriseknek kellett letenni.

Hasonlóképpen minden adózó rendekre

ugymint magyar, szász s oláh papokra capitatum két-két forintot, hasonlóképpen a taxás városokon lévő személyekre is, melyeknek partialis perceptori voltak a vármegyéknek vicze tisztjei, fő bírái, székeknek király bírái és az városoknak tisztjei, generalis perceptor peng volt Ugron András.

Compareal egy akkori vicze szolgabíró Elekesi János, a ki perceptiojáról való quietantiait producálja, melyeket az országtól rendeltetett exactorok exhibitásván acceptálták.

absens. Annis 1660—61 et 62. A kik perceptorok voltak deficiálván, mi előttünk senki sem comparealt.

Anno 1663 Árkosi Benedek lévén perceptor, az akkori fiscalis exactorok előtt számot adván, arról való helyes absolutio- nalist producálja.

Annis 1664 et 65 Boltos Mihály N. Enyeden lakó producálja az fiscalis exactorok absolutionalis quietantiaját, ezen két esztendőben felvetett adókról.

Anno 1666. Nagy-Enyedi Szigethi Istvánnak successori producálnak az fiscalis exactoroktól adatott absolutio- nis quietantiait ezen esztendőben felvetett adóról.

absens. Anno 1667 Vischi István lévén perceptor, senki előttünk nem compareált, hallatik, hogy egy fia volna Magyarországnban.

Anno 1668 percéptor Ónadi Jánosnak erogatióit, arról való quietantiait producálván successora Baticzi János Uram, ugy látjuk; az akkori adót egészen percipiálta, s helyesen is erogálta, melyről mi is absolutusnak pronuncáljuk.

Anno 1669 perceptor lévén Zal...i István, producáltatja Segesváratt emanáltatott generalis exactorok testimonialisát, melyben látjuk, hogy akkor tétetődött volt adóssá fl. 4, melyet a mint előnkben producálják, máig is nem vehetett fel, mivel maga hatalmával tel nem vehette, ergo restal fl. 4. hoc est — — tall — 2.

Anno 1670 lévén perceptor Fejértói Mihály producálja Segesváratt emanáltatott akkori generalis exactorok absolutio- nalisát, tétetett volt adóssá fl. 2. melyet is de facto deponált.

Annis 1671—72—73—74 et 75 lévén perceptor Borberekéi István Uram, minden-



nemü ratióit eligazétotta finaliter, melyre nézve ő Kegyelmeét poenitus absolváljuk.

Annis 1676—77—78—79. lévén perceptor N.-Enyedi Demién Dániel Uram, minden ezen esztendőkbéli perceptioit, erogatioit, finaliter eligazétotta, absolutionalis levélét producálván az akkori generalis exactor Uraiméknak.

Anno 1679. Extraordinarie felvetett fl. 7 adót percipiálván a vármegye fő birái és vicze ispáni, mindenik járásbúl külön-külön compareálván, így adnak számot: Az alsó járásban lévén portae numero 214, Coloni. 2. kellett volna a felvetett summába bejőnni azon kapuszámokról, fl. 1499//40. Administráltak ő Kegyelmeék quietantiájok szerint Károlyi Istvánnak fl. 1460. combusta Drombáron coloni numero 6, mely teszen fl. 4//20, és így restál ő Kegyelmeeken fl. — 35//20 az az jó tallér 17//20. Deposuit in instanti. Restantia. A felső járásban lévén portae numero 129, coloni numero 9, mely kapuszámokról kellett volna bejőnni 909//30, investigálván administratiójokat, vagyon a felső járáson 28//78 és így az egész vármegyén való restantia fl. 61//18. A combustákról a felső járásbeli tisztek, mivel semmit nem producálnak, ha mit jövedőben conprobalhatnak, bene quidem, ha nem, solvant.

### Comitatus de Küküllő.

Ab anno 1659 usque ad annum 1667 senki sem comparealt mi előttünk.

Anno 1667. compareálván mi előttünk Sárosi György Uram successora Daczó Gergely Uram ő Kegyelme, producál quietantiákat a fenn megirt esztendőben Maros-Vásárhelyen felvetett kapuszám után tizenöt talléros adóról és azon esztendőben Fejérváratt kapuszám után felvetett két talléros adóról, melyekbül elucescál, hogy administrálta mind a két rendbeli adót, maradván restantiára tallér numero 10.

Anno 1668. ugyan Sárosi György Uram lévén perceptor, arról quietantiát nem producál az ő Kegyelme successora; de az akkori generalis perceptor Sárosi János Uram fide mediante recognoscálja, hogy egészen administrálta és így az 1668 esztendőbeli perceptióról ő Kegyelmeét absolváljuk.

Annis 1669—70—71—72—73—74—75 lévén perceptor Kakucsi Péter Uram, a mint generalis exactorok testimonialisát producálja minden perceptumiról, erogatioiról való ratióját igazéttásban vették, maradván ő Kegyelmeének difficultása fl. 7//60, mely is maradván el az Gyulai Ferencz Uram andrásfalvi jószágán, a mint referáltatik, Gyulai Ferencz Uram maga fogta volt administrálni az restantiát szedő személyeknek; de mivel arról való testimonialissal mi előttünk nem verificaltatik a dolog, addig fen kell hagynunk, verificaltatván pedig finalis absolutiója lészen.

Annis 1676—77—78—79. lévén perceptor Árkosi János Uram, az első két esztendőkről, a mint az exactorok ő Kegyelmeék testimonialisát producálja, ratióját finaliter absolválta volt. Annis autem 78 et 79 ratióit producálván, külömben finaliter azt is absolválta; maradván fen Széna-Verosón másfél rótt ember difficultása Bethlen Pál és Bánfi Sigmond Uram részén, melyet a vármegye tisztei igazéttásban nem vehetvén, a Nemes ország eleiben rejiciáljuk, melyet ha eligazétnak, bene quidem, ha nem, marad restantiában tallér numero 6 den. 75. Ide értetvén a praesidium fizetésére rendeltetett adó is két esztendőre. A több esztendőkre a praesidium fizetésére való pénzt in toto administrálta.

Anno 1678. Az extraordinaria contributionnak perceptori lévén Haranglábi Sigmond és Daczó Gergely Uraimék producálják az akkori generalis perceptor Lipcsei György adta quietantiát, melyet annak utánna az generalis exactor Uraimék ő Kegyelmeék ventiláltak s acceptáltak, s a többiről azon perceptor atyánkfiait absolválták, hanem maradtak restantiában az ide alább megirt adózó helyek. Radák Uram jószágin tallér 48. Urunk ő Nagysága dányáni két rótt emberlein restál tallér 4. Az Karádi s több atyafiak jószágán tallér 7. Az széna-verósi, darlaczi részt sok felé birván, restál tallér 10. Béli Pál Uram gyermeki nádas, hétúri mind az Aliai s mind a Béli részébül restál tallér 5. Tordai János bába-halmi jószágáról restál tallér 3. Gyulai Istvánné asszonyom dányáni jószágából

Difficultas. Remissa.

Difficultas.

Eligazéttatását imponálta az ország.

Vel restantia vel difficultas.



restál tallér 2. Ugyan Dányánban Miklós papné jószágáról tallér 2. Kálnoki Istvánné asszonyom jószágáról tallér 1. Mikes Kelemen Uram Pipéről tallér 2. In summa facit tallér 84. Ez restantiában a feljebb megírt Béli részre való nádasai és hétúri öt tallér restantiát de facto letették és így le-  
szzen restantia tallér 79.

Post expirationem praesentis Dietae ad quindenam deponálják: alioquin a vármegye tisztei duplumot exequáljanak, melyet ha az vármegye tisztei nem cselekednének: a director a tisztekben exequáltassa.

(Folytatása következik.)

## KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közi: K. Papp Miklós.

### XIV.

Ér-Semlyén jan. 16-d. 1806.

Nagy Méltóságú Báró cs. k. Kamarás Ur,  
különös tiszteletű drága jó Uram!

Tegnap estve a debreczeni vásárból haza szívárgók által egynehány levél érkezett hozzám. Ezek közt vala a Nagyságodé is, melyet Decembernek 20-dikán irni méltóztatott. Nem voltam ide haza, mikor a levél érkezett, s a sok közt ki nem ismérhetem, melyiket kitől vettem: úgy vélem mindazáltal, hogy Dr. Szentgyörgyi Ur fogta hozzám küldeni, kit én nemcsak úgy becsülök mint igen jó orvost, hanem szeretek is, mint egy megbecsülhetetlen érdemű jó embert és jó barátot.

Nagyságod éppen abból a néző pontból vette kedvesen leveleimet, a melyből én azokat irtam. Örvendek, hogy Nagyságodnak gondolkodásával egy uton járt az én gondolkodásom. Ma pedig az által csinálók magamnak innepet, hogy ezen levelem írásában ülöm meg azon áldott napom emlékezetét, a melyen engemet 22 esztendővel ezelőtt legelőször csókola meg az Ipm.

Méltóságos Cseroi Farkas urnak utolsó postával irtam. Ujságok helyében azt írást ezen érdemes barátomnak, hogy itt minden

bir elrekedett. De tegnap estve a debreczeni vásárból jöve hozzánk az itt lakó főszolgabíró Fráter Pál ur veje, Botka Lajos ur; (ez nem tudom mikor, volt Zsibón is, s emlegeti, hogy Nagyságod előtte olvastatott valamit a Rhédei Lajos német comoediájából;) Botka most jó Ujhelyből, hol consiliarius Péchy Imre urral szóllott; s eltölte hirrel. Ime itt következenek azok. Örvendve közlöm Nagyságoddal; s fogtam volna közleni, ha tegnap vett becses levele a legkedvesebb érzésekkel el nem töltött volna is.

Botka Lajos innen ezen esztendőnek 2-dik napján indula fel Ujhelybe, hogy bizonyos házi dolgai eránt bátyám Péchy Imre urral szólhasson. A rakamazi töltés végén már éppen a tokaji hidnál egy csapat német katonaság összeakad egynehány nyíregyházi szekérrel. Az egyikén ezeknek egy nyíregyházi lakos Kovács nevű nemes ember feküdt a gyékény ernyő alatt. A káplár jó, s pácztát emel a szekeresekre, hogy térjenek ki; kettősével akará keresztülvinni a legényeit. Kovács felüté a fejét, s Ulmát kezdte nekik emlegetni. A tiszt érkezett, s ellődította a tűzbe lobbant káplárt. Csendesesen váltak el.

Botka Patakon a fogadóban megszáll. Egy fiatal kozák hadnagy vala ott. Estve felé hajlott az idő s a hadnagy akkor ébrede fel crapulájából, hesterno inflatus venas, vt semper, Iaccho; csakhogy itt a hesterno helyett matutino-t kellett volna tenni. Ejnye, ugymonda magában, ma reggel megittasodám, s most ébredek fel. Az emberke tudott németül is, s Botka beszédbe eredett. 152 legény volt, úgy mond a commandóm alatt, 17 van meg belőle; elvezeti őket az inasom; magam pedig utánnok megyek még a vak sárgámon. Botka azt tanácslotta neki, hogy hálna meg már ma, s ő lett a gazdája; magyar hospitalitással traktálta a hadnagyot, s a bor és a garodka pályinka megnyitotta mind a szívet, mind a száját. Beszélte a neisi és austrelitzi veszedelmet, s magasztalta a Székely huszárjait és a Hessen-Homburgét. (Wécsey volt azelőtt.) Azt mondta, hogy nincs artilleria a világon csak a francia, nincs katona csak a huszár. A fekete srimlik felől azt mondá, hogy azok az 5-dik ágyu el-

sülésére mind szaladtak. Bizony örvendek mint magyar, hogy nemzetem a mi törvényes fejedelmünk eránt oly szembetünöképen megmutatta hűségét s katonai virtusát. Egy barátom, főhadnagy Csehy a császár huszárainál, éppen ezt bizonyítja az olasz seregnél lévő magyar gyalogság felől. Ő egy redutból nézte, hogy az ellenség mint tolatott vissza általok. Ugy beszél a pataki hadnagy, hogy Neissnál 26 ezer, Austrelitznél csak 15 ezer muszka veszett el. Consiliarius Péchy vezet 14 regiment dragonost és 10 regiment huszárt, melynek száma a sok veszteség után 12,195. Gr. Haller József Excellentiája Kassa felé 35,000 gyalogot. A muszka császár Burkus Silezián keresztül Kutúzov vezérjével nem tudatik mennyivel. A Kutosov nevét itt úgy irtám le, a hogy muszka nyelven pronuncióltatik. A Zemplén vármegye domestica családja 150 ezer deperditát szenved ezen sereg általmenetele miatt. 180 szekér kell nekik, és 23 ezer fr. ára pályinkát fognak, míg keresztülmennek, consumálni. Kapitány Csánady Imre felől, a Hajdu városok kapitányok fiáról beszélük, hogy gondolatlanul és minden bizonnal sértegetve dicsekedvén a maga seregének (a Palatinus huszárjainak) vitézségével, a német seregeket mocskolván, katonai törvény szerint gyalázatosan megfosztatott kapitányi rangjától. Ez különben jó katona volt; lova fején 5 seb volt, mikor Ulmánál történt a szerencsétlenség.

Ugy bánok, Nagyságos uram, mint a nagy asztaloknál bánnak; champagnert s asztali bort adnak elébb; utóljára adják az Istenek italát, a tokait. Hallja Nagyságod, és az nap, a melyen ezen leveletem veszi, igyék ebből az istenek italából a mi kedves Palatinusunk egészségéért. Az Isten tartsa meg ezt a fiatal nagy embert a haza boldogságára sok, igen sok ideig!

A palatinus felséges bátyjától ideig óráig áltlvén a kormányt, az ő felsége akaratjával magokat általadó bécsieknek eleséget engedett vinni, azon tekintetből, hogy az ellenség a hazába béne rontson, és itt requisitiókat ne tégyen. Ő királyi herczegsége, a monarchiának igazán souveraini Hérósa, Károly, a mint mondják, a francziákat Bécsben is meg akarta támadni, s e végre egy paran-

csolatot küldte a vicze ispánokra, hogy halálnak büntetését, még pedig Standrechtli halálnak — várják magokra, vármegyéjékből eleség fog vitettetni Bécs felé. Erre a palatinus személyesen jelent meg ő felsége előtt, s elébe terjesztette okait, s jelentvén, hogy ő nem felejtette el, hogy ő a királynak jobbágya, ez a cselekedete pedig azon felyül még hív jobbágyának is bizonyíthatja, mert ez által azt eszközölte, hogy monarchiájának ez a része kárt nem szenvedett. Felsőges urunk látta a cselekedet tisztaságát, s a mint tudjuk a M. Kurir leveléből, felszabadította az eleség Bécsbe vitelét, s az az egymás meg nem értése, mely a három felséges testvér közt támadt volt, mindnyájoknak tökéletes öröme megszűnt. Károly herczegnek katonai virtusait még az ellenség is becsüli, s becsülte eddig is mindég. Mi szép most azt látni, hogy most ismét a palatinus is a haza őrző angyalának neveztetik! Consiliarius Vay József ugyan mindég annak nevezi. Ez a nagy ember már itthon van. Dissolváltatott a palatinale consilium, és a cancellaria ismét helyre állott. Ugy beszélük, hogy Szentiványi Ferencz Excellentiája a judex curiae, a régi diaeták actáiból megmutatta, hogy már három izben kötött békességet palatinus, és hogy ha a had szerencsétlensége el fogta volna zárni ő felségét a palatinussal való egyetértéstől s levelezéstől, a palatinus declarálhatta volna a neutralitást úgy mint palatinus. A diaetán azt végezték, hogy a parancsolatok magyarul folyjanak. Még eddig egy parancsolat sem jött vármegyékre magyarul; sőt némely vármegyék egymáshoz leveleznek, hogy az ő elejük a tót hegyek közé bujtak a török elől s elfelejtették a nyelvet. A palatinus mint királyi képviselő, az az, praesese azon consiliumnak, mely most a cancellaria helyett dolgozott, Szabolcs vármegyét a commissió punctumaira nézve ártatlannak declarálta, sőt mind a fő mind a vice ispán nagyon magasztaltatnak az ez eránt költ parancsolatban. Az insurrectió eránt semmit sem tudunk. Sürgettetik még most is; azonban a dolog csak nem megyen. Generalis B. Vay Miklós most Kállóban peroralt, hogy mikor a haza védelme és becsülete forog fenn, akkor nemcsak gazdálkodni nem

kell, hanem profusioval is kell bánni; s én azt hiszem és vallom, hogy úgy kell. Hálá legyen az Istennek, hogy megmutatánk, hogy a nemzet a maga királyáért s hazájáért mindent feláldoz. Többet nem azért nem írok, mert elfogya a papiros: hanem azért, mert a hírek fogytak el. Mind elmondtam.

Maradok hiv tisztelettel

Nagyságodnak

alázatos szolgája  
KAZINCZY FERENCZ.

Toldalék. Dehogymondtam el mind! Az elmondottakhoz még végye ezt Nagyságod. Az orosz sereg Ujhelyben vad módra szidta a nem magyar katonákat: ellenben a magyart magasztalja széltében. Herczeg Dolguroszki azt mondá, hogy valahol huszár katonát fog látni, süveget vesz neki mindég. A kozák tiszt, Botkával beszélgetvén, meglátja, hogy egy franz lothringen vasas közember jött bé. Was ist er? kérdé. Felel a legény. Ey? Putzen, glänzen, davon kaufen? nicht wahr? s ezzel megnyitotta az ajtót, s kihajtotta az ártatlan legényt. A putzen alatt úgy tett a kezével, mint a kefélo a hogy szokta kefélni magán a ruhát. A szegény katona vállat vonított: Ist ein Kozak! monda, s kiment.

A magyar cancellaria nehéz szívet visel azok ellen, a kiket a palatinus maga mellé választott volt. Péchy 10 nap alatt itthon lesz.

Elmélkedő ember előtt a bolond és gaz

tettek is méltók a tudásra. Ez legyen mentésem, hogy Nagyságodnak a következő történetet megírom: Nem lesz szükségem Nagyságodat arra kérni, hogy leveletem az asztalon ne hagyja, hogy olyan is olvashassa, a ki eléggé oktalan a dolog rutságát nem érzeni: Decemberben Váradon gyűlés tartatott az insurrectio dolgában. Egy trabális ember; szint oly rut lelkében mint pofájában, jobb kezét az ég felé emelvén kiált: Tekintetes Dé-pó-tá-czió! A kik nem nemesek, hanem csak nemes anyáktól származtak, el kell tölök venni a jószágot. Aszó nem itéltetett méltónak a feleletre. Az ember mintegy fél óra mulva megszóllal: Tekintetes Dépótátió! Nem értjük, nem deákul kell, de magyarul! hiszen úgy sincs király; azt mondják bujdoklik! más idő van! A fő ispán irtóztató tűzbe lobbant. Sokan kiáltottak az esztelenre; sokan csak az ő esztelenségét kaczagták. A főispán tudakozta, kinek hívják? Etc. Az ember még sem tért észére. De bizony — régen fu már — annak a szelel monda. De végre nagyobbodni kezdvén a zudulás, kilopózkodott, s ment, hogy rajta ne veszítsen.

Váradon Hodosi Sámuel ur idvezüle.

Külczim: à Monsieur Monsieur Nicolas Baron de Wesselényi, de Hadad, Chambellan de Sa Majesté Imperiale Royale Apóstolique.

per Somlyó,

Zilah

Zsibó.



## EGY UTI NAPLÓ.

(1815—1817.)

Közli: K. Papp Miklós.

1816.

Julius.

(Folytatás)

10. Csináltattam egy nadrágot, melly

mindössze került 2 császár aranyomba és 1 tallérba.

11. Itt ment keresztül a nassauai herczeg egész pompával.

12. Sartoriusnál hospitáltam és azután Mayernél.

13. Végeztem bé a Thomás munkájának olvasásokat, mellyek V. tomusban vagynak.

14. Az öreg reformatus papot hallgattam meg.

15. Kértem La Tragedie d' Hamlet por Mr. Ducis.

16. Ezt újra béküldöttem a thecaba.

17. Elek napja lévén, puncsiroztunk Niereserrel az én jóltévöm egészségéért és hosszas életéért.

18. Eszembe jutott a praefectus ur kisiny Rósija.

19. Huzattam nagy félelmek közt egy fogamat.

20. Végeztem el a Chateaubriand Genie du Christianisme nevű munkáját 6 darabokban.

21. Járn voltam a mezőre Greisner felé.

22. A fain kosztól megcsömöröltem ugyancsak helyben.

23. Hozattam ki a Molière Comediáját olvasni.

24. Hagytam fel a kávé iváson, minthogy igen rossz volt.

25. Vettem levelet Páltól Déváról.

26. Hospitáltam Héér ennél in Historia Universali.

27. Délután a bibliothecaban voltam.

28. Professor Staudlin és Eichornál voltam visitában 11 órakor.

29. Végezte el Eichor a görög Exegetisben a mennyei jelenéseket.

30. Béküldöttem a Molière munkáját a thecanak.

31. Kihozattam a Fénélon Dialogues des Mort. Ennél szebbet soha sem olvastam.

#### Augustus.

1. Commerchiroztam Homeyerrel Vendébe.

2. Irtam az édes anyámnak per Décs.

3. Adtam Friderikának kölcsön egy tallért.

4. Küldöttem bé a Herder Homiliáját a thecanak.

5. Hozattam ki a Racine darabjait.

6. Tittel urnál voltam visitben.

7. Rosszul lévén a leczkéken kívül sohol se jártam.

8. Irtam a Störich Stambuch-jába, a ki is Braunschweiger volt.

10. Hagytam el a francia asszonyhoz való járást.

11. A Johannis Kirchében voltam, hol a superintendens praedicallott.

12. A mosó asszonynak adtam 2 tallért.

13. Béküldöttem a Racine 3 első darabjait.

14. Irtam Wээр György urnak Kodorba.

15. Egy duellumban elestet temettünk el közönségesen.

16. Vettem Szabó Ádámtól és Veres Györgytől levelet Bécsből.

17. Küldöttem bé a Racine két utolsó darabjait is.

18. Végezte el Eichorn a János evangeliumát.

19. Punchiroztunk közönséges magyar társaságban.

20. Kezdettem curaltatni Stromeayerrel az orromat, ugyan ez nap fizettem a paticaba 16 jó garast.

21. Irtam a Tompa Stambuch-jába.

22. Béküldöttem minden nálam lévő könyveit a bibliothecanak.

23. Kezdette Eichorn félbehagyni a szombati két órák közül egyiket.

24. Délután Albanerdorfon voltam sétálni.

25. A reformatum templomban voltam.

26. Adtam Friderikának egy aranyat.

27. Végeztem el a Herderből való fordítást.

28. Megadta Szabó a Louisd'oromat.

29. Tittel ur nálam volt délután.

30. Subscribáltattam Staudlinnal az irásomat.

31. Irtam ki a postautat Páris felé.

#### September.

1. Staudlin és Eichorn uraknál voltam visitában. Ugyanez nap estve 9 órakor a Burschok rámentek a már letett prorektor Mitslerlich házára és minden ablakát kövekkel behajgálták. Házáról a cserepet leverték. Hasonlóképpen a pedellus ablakait is.

2. A Burschok közönségesen nagy pompával, fáklyákkal akarták estve 8 órakor az új prorektor Staudlint megköszönteni, de az concilium, hogy nehogy a pompa megesése után ujjonnan rámenjenek Mitslerlichre, mind elszedette a fáklyákat és így semmi se lett belőle.

3. Haza küldöttem a Nagy Józsefkönyvét.

4. Vettem ki a syndicustól a Páris felé való passusomat és fizettem érte 9 jó garasokat.

5. Vettem ki a testimoniumaimat Staudlin, Eichorn, Sulze és Bouterweck professor uraktól.

6. Egészen az utra való készülődésben tölt el.

### Páris felé való utam.

7. Indultam ki Göttingából Kolosvári Istvánval, és elkisértek Mündenig Tompa Ádám, Dávidházi Sámuel, Tüdös József, Reich Ferdinánd és Lefevre jó barátaim. Háltam ez éjjel Mündenben a Visurgis vize partján levő szép kis városban, mely utolsó és már szélső városa Hannoverának.

### Hassiai herczegség.

8. 10 órára megérkeztem ezen herczegség fővárosába Casselbe. Vasárnap lévén a reformatum és lutheranum templomokat megnéztem. Az elsőben láttam az uralkodó golyvás herczeget Fridrieket. Ez nap itt mulattam ebben a szép városban.

9. Indultam Casselből és háltam Kerstenhausenben.

10. Délután Holtdofnál egy Briefpostot kapván felültem rá és estve 8 órára megérkeztem Marburgba, hol Vájihoz szállottam. Az itt lévő universitas úgy látszik, gyenge lábon (áll), csak 200 deákok vannak benne. Az egész universitas, egy professort kivéve, reformátusokból áll.

11. Egész nap Marburgban mulatván, hospitáltam ezeknél a professoroknál: Zimmerman theologiae professornál, ki ekkor de persona Christi tanított, ennél személyesen is voltam a szobájában. Arnoldi-t meghallgattam a zsidó exegesisben, ez egy igen öreg, de jó tanító ember. Ekkor leczkét tartott a Jób könyvéről. Bechaus-t az ekklesiai historiában, ki ekkor azon szép vallásbeli tolerantiáról tanított, melyet II. József a maga statusaiba béhozott, s azon fejedelmekről, kik a XVII. században a protestáns vallásról általmentek a catholicára.

Vide Staudlins Universal geschichte. VI. Periode pagina 404. — Gynet a physicaban. De motu corporum volt tanítása. Justit az apocalypsistról való görög exegesisében.

Fekszik ez a város egy nagy hegyen. Nevezetes benne az a nagy 3 emeletű Schloss, mellyben Luther disputált. A Kirchhofról meg lehet az egész várost látni.

12. Kiindultam Marburgból Landkocsival és fizettem Frankfurtig ad Maenum 2 Tallért. Ebédeltem Giesenben, ez már Hessen Darmstadti herczegség. Van benne egy kis universitas, de gyenge lábon áll. Háltam Friedbergben.

Jegyzés. Ezen két herczegségek igen termékeny helyek. Erdei és hegyei igen szépek, az ország utja mellett az alék többnyire gyümölcsfák.

### Nassau herczegség.

13. Léptem be ezen szép vidékü herczegségbe és dére megérkeztem Frankfurtba ad Maenum, melly egy nagy régi kereskedő város, a házak 4. 5. 6. emeletűek. Fekvése gyönyörű, valami vidéke is. Legszebb része a Maenus partja felől van, hol egy nagy köhid is ékesíti. 4 nagy tornyai messze látszanak. Itt a francia követ Reinhard a passusomat visálta. Délután 4 óraker kiindultam innen és Höchst városán keresztül-menvén háltam Hátsenauban. Itt egy ázsiai emberrel beszéltem.

14. Délre megérkeztem Moguntziába a Rhenuson tul. Itt ezen erősségben a Benyovski magyar gyalog regimentjét és 7 prussus regimenteket találtam. Itt szakad a Maenus belé a Rhenusba, mellyen egy olly hajókra épült hid van, mint Pest és Buda között, áll pedig 48 hajókon, a hossza 675 lépés. Ezen város gyönyörűsége szőlőhegyek közt van és roppant kemény batteriákkal van megerősítve, kivált Franciaország felől. Tiz nagy tornyai vagynak. A Cathedral Kirche egészen veresre van festve, valamint a házak is vagy veresre vagy zöldre. Estvére kijöttem hálni Landsfeldre; melly egy rongyos falu.

Jegyzés. Ezen herczegség egészen la-

pályos és talám a Nain vidéke sem volt enél gyönyörűbb.

### Bavaria.

15. Alzeyban frustukolván, mely egy nagy erdő és hegy tövében van, Durchein és Kaiser Lauteren keresztülmenvén, estvére megérkeztem Landstulba; mely egy nagy kősziklás hegy alatt van. Az országut mellett egy kőszikla van, innen a falu neve. Ebédeltem ez nap Kircheimban, egy nagy hegy alatt, benne szép anglus kert van, egészen kőkerettel békerítve. Itt már gyengébb a föld és inkább zabot terem.

16. Indulván Landstulból Winweilen-en keresztül, mely vidék már mindenütt hegyes, völgyes és kőszenes, ebédeltem egy mezei fogadóban és estvére megérkeztem Homburgba, mely a hegy napkeleti oldalában fekszik.

17. Ismét mind hegyek és erdők közt utazván Röhrbach és Saarbrucke városokon keresztül, mely utolsót a prussus birja, délután 5 órakor megérkeztem nagyon elfáradva, és egy Brief-Post miatt megérkezve a francziaországi Granitzra, hol egy nagy faoszlop van és rajta ez olvastatik:

Departement de la Mosel.

Ettől Forbach csak egy fertály órára esik.

### Francziaország.

Forbach. Ez éppen az első és Granitzon fekvő szép kis város, melyet azon 600 bavarusok és 200 kozákok tartottak. Itt a passusomat az franczia Inspections tiszt előkérte, de látván a frankfurti követ pecsétjét rajta, el sem olvasta. Itt a hálás és vacsora 7 frankomba került.

18. Forbachból kiindulván a határon elért a Metz-i Diligence és 7 frankban megalkudván St. Avoird, Fouligny, Courcelles és Louche nevű városokon keresztülmenvén, délután 5 órára bevitt Metzbe, mely egy jó nagy erősség és a mellette folyó Mosel vize 5 helyen folyja körül küllömben is erős várát. Egy nagy temploma legkitetszőbb. A Casernak legszebb épületei és a Gouvernament épülete, mellynek tetején telegraphus is van. Mind öszvevéve az egész város hegyek közt fekszik.

19. Délelőtt Metzben mulatván a Praefecture de la Policeba mentem, itt a commissarius a passusomat elvette és egy franczia passust adván, az enyimet egyenesen Párisba küldötte. Fizettem a franczia passusért 2 francot. Ez egy régi város; a házak benne 2. 3. és 4. emeletűek, öszve-vissza van építve, utczái keskenyek. Legszebb gothus épület a Dom Kirche, mellyen ez az inscriptio:

In hoc Templo

Ludovici XV. in extremis positi Salutem Clerus et Populus maximo animi ardore expostulabant.

Deo Favente revixit Ludovicus In tanti beneficii memoriam porticum aedificari decrevit Capitulum Metense.

Augeri et ornari sumptibus suis Rex ipse voluit.

Ut grati animi erga Deum perenne monumentum stat apud posteros. A. R. S. 1764.

Oldalt e van balfelől:

Domine ecce quem amasti infirmatur. Jan. II. 3.

Jobbfelől:

Vivet et tota die benedicent ei.

A Mosel körül való Quoi (?) mindenütt faragott kövekkel van kirakva, a várost szép álékkal lehet megkerülni. Sok szép szőlőhegyek vagynak a Gravelotte felől való jobb oldalán, bal felől pedig a Mosel gyönyörűsége vize foly. A Szent Gothard hegyéről legszebb látás van Metz és vidékére.

20. Délután 4 órakor kiindulván Metzből Longeville, Moulin és Rangolieneken keresztül hálni mentem Gravelotteba, mellyet akkor prussusok birtak.

21. Sécou, St. Marcelle, Doncour, Jarmin, Conflent, Gentlise, Ové, St. Jean és Boussi falukon keresztülmenvén, ebédeltem egy szép kis városban Etainsben. Estvére pedig megérkeztem Verdunbe, mely egy nagy erdős hegy vagyis domb alatt fekvő szép kis város. Ezen estve az anglus fővezér Wellington is ide érkezett, de jőkor elindult reggel és nem láthattam.



22. Verdunból kiindulván Lordlien és Domballen keresztül délre megérkeztem Clermontba, ez egy csinos kis város, hol prussusok voltak akkor. Itt ebédeltem és délután St. Menhouldban, éppen abban a postán lévő fogadóban sereztem, hol XVI. Lajos a postamester által megesmértetvén, letartóztatott. Ez igen szép és mind 2 emeletű házakkal ékeskedő város, körülötte erdők, hegyek és szőlőhegyek vagynak. Itt kezdődik a gyönyörű térséges

#### Champagne.

Estvére megérkeztem Dommartelbe. Itt egy a Berry herceg házassága emlékeztetése a párisi tömlőcből kiszabadult francia fogadós rettenetesen meg akart huzni, de az én magam feltalálása, nem hogy fizetni engedett volna, hanem inkább ő tractált becsülettel és jó champanerrel.

23. Dommartelből Orbévalle és Pont de Sommevelen keresztül délután jókor megérkeztem Chalonsba Sur Marne, melly szép kis kerített város egy még szebb térségen, 3 tornyai, mellyek közül az egyik két águ, messze látszanak. A sánca igen gyenge. Itt azon a réten mentem keresztül, mellyen 1814-ben az ütközetet megnyerte Gyulai Ignác. Innen estvére St. Ry és Vertu falukon keresztülmentvén, háltam Chamboberybe.

24. Chamboberyből kiindulván Vochamon és Montmirailon keresztülmentvén ebédeltem Hautepinben és háltam Bousieresben, hol ha estve nem gondoskodtam volna bátorságos nyugvásomról, bizonyosan megloptak volna. Első álomban ránk jött egy irtózatoss tekintetű katona egy aszszonnyal, de látván, hogy mind a ketten ébren vagyunk, azt mondotta, hogy a kutyáját keresi.

25. Bousiereből La ferté sons Jouarmeon keresztülmentvén ebédeltem St. Jean les deux jumeaux. Ez utolsó falu Champagneban, itt legjobb bort ittam egész Franciaországban. Innen kiindulva egy dombra mentem fel, honnan az egész Marne vidékeit, mellyek rakva vagynak falukkal és városokkal, megláttam. Innen leereszkedvén keresztülmentem Tripan városán, hol a Marne vizére épített és 54 esztendőig azon sérthetetlenül állott gyönyörű és kemény

kőhidat a ragusai herceg Marmont 1814-ben a szövetségesek előtt felvettette. A közepén állott kemény kőláb még most is ép és félig kilátszik a vízből; mellette egy fahid van, mellyen most járnak. Innen Meaux városán keresztül vettem utamat, melly gyönyörűséges szép város és épületei mind 2. 3. emeletűek; fekszik Páris felől egy hegy alatt. Azon a kapuján, mellyen bémentem, ez az inscriptio van:

Henricum prima agnovi Regemque  
recepti  
Est mihi nunc eadem quae fuit illa  
fides.

Ezen várostól fogva egész Párisig mind 4 szegeletű sima kövekkel van kirakva az országút és az álék 4 rendivel vagynak két felől az ut mellett. A helyek már itt még a champagnei térségeknél is szebbek. Szil és jegyefák az álék. Éjszakára megérkeztem Clayesbe, ez előtt az ország útját Napoleon 1814-ben egészen elzárta és kemény batteriákkal megerősítvén még a réteket is mind gödrös és árkos helyekké tette.

26. Clayesből, Ville de Paris, Vergeillant, hol Báró Saisonnak szép kastélya van, és Lory falukon, mellyek mind meg annyi városhoz hasonlók, keresztülmentvén délre megérkeztem, vagyis inkább 10 órára Bondyba, mellynek szép vidékein 1814. az ütközet volt, de hiszem, hogy bajos volt a sok álék és más gyümölcsfák miatt. Itt ebédeltem 11 órakor és kiindulván egyed fél órakor megérkeztem, minekutánna Bondyban a falu végén már a párisi tornyokat megláttam volna,

#### Párisba.

Ezen városba a St Martin Faubourgon mentem bé és szállottam a Rue de la Harpeba, egy szobáért ketten fiztünk egy-egy hétre 5 francot. Mikor béérkeztem az nap délután 4 órakor exequáltattak a guillotinon 3 királygyilkosok u. m. Plegnier, Carbonno és Lavale. Ez rettenetes scena volt az ember előtt és ment véghez a Place de Greven.

27. Délelőtt megjártam a Pantheont, melly vagyon a St. Jean Rueben balra, egy pompás magos ovális figuráju toronnyal



ékeskedik, mellyről az egész Párist meg lehet látni; az aljában van a tudósok és nagy emberek kriptája. Az épület inscriptioja az frontján ez:

Aux grands Hommes de la patrie  
reconnoissante.

E mellett van balra az az épület is, mellyben a jus tanittatik illy inscriptióval:

Ecole de Droit.

Ugyancsak ez nap megjártam a híres Tuilleries palotát is, mellynek hossza a frontján 636 lépés és 70 ablakai vagynak csak egy contignatióján is. Ezen palota triangularis figura forma 2 emeletre, kivéve a bástyáit, mellyek 4 emeletűek és mindössze 5 van. A frontján lévő középső kapu felett egy kis pléh torony van, a napnyugoti oldalán pedig a közepén levő kapun egy óra van. A frontján két helyt van megújítva, a szegelet bástya felől csak az alsó contignatio külső fala, az azon innen való pedig egész a fedeléig. Ezeket a XVI. Lajos megtámadásakor ágyuval lötték be a rebellis francziák. A fedelén mindenütt menkőfogók vagynak, a napnyugoti oldalával szemben van a szép

Jardin du Roi, mellyben sok narancsfák, kő statuák, 4 szökőkutak és felséges álék vagynak. Ezen túl van szemben ugyancsak napnyugotra az egész világon nevezetes

Champs d'Elyzée, melly nem egyéb egy mind gesztenyefákból ültetett pompás álás sétáló helynél, mellyben akármerre forduljon az ember, a fákat mindenütt rendben látja lenni. Ez egy nagy szekerező és sétáló hely, olly forma, mint a bécsi Prater. Szembe evvel egy kapu van. Ebben láttam először XVIII. Lajost 50 ulanus és ugyanannyi vasasoktól körülvéttetve szekerezni.

Garde de Meuble, melly van a Jardin du Roi és Elyzeum mező között jobbra és a XV. Lajos piaczával szemben; 3 emeletű jobb és balfelől álló gyönyörű épület, közbe utca megyen a St. Honory Fauxbourgba. Ebben mindenféle királyi pompás mobiliákat lehet látni.

Ecole de Médecine. Ezt is ez nap néztem meg, pompás és a frontja 5 oszlopokon áll, mellyel szemben van egy 4 oszlopokon álló fedél, mellyből nagy zuhogással jön le egy gyönyörű vizesés.

Louvre. Ez egy legpompásabb épülete Párisnak, egy roppant 3 emeletű, quadrat királyi palota, mellyet még XIV. Lajos kezdet volt építtetni, Napoleon legtöbbré vitte, és most XVIII. Lajos continuálja és bé is végzi. Ez az épület napnyugoti oldalával egyben ragad a Tuilleries palotával. Vagyon pedig valamint az is a Seine jobb partján. Pompás vas, de megrezezett kerítése van.

28. Délelőtt megnéztem a Seine szigetében lévő hid végén álló szép kőstatuáját IV. Henrichnek, melly lóháton van, 4 szegeletein lilomok vagynak zöldre festve, jobb és balfelől királyi czimerek, felettek korona, a frontján pedig ez az inscriptió:

Tout perissait enfin

Lorsque Bourbon paint.

Tour des quatre Nations, on Institut de France. Ez éppen szemben van a Louvreel és azon vas hiddal, melly Pont d'Austerlitz név alatt esmeretes. Ezen épület félcirculus forma és a dresdai Naturalien Cabinethez nagyon hasonló. Az említett hidon pedig csak gyalog szabad járni, akkor is egy sous a vám.

Hôtel des Gardes du Corps du roi, melly van a St. Germainen a Seine bal partján, kapuja felett ugyancsak az az irás van. Ezen felül van a Bourbon czimer és két felől angyalok trombitálnak. Ez szembe van a Jardin du roival.

Hôtel des Gens d'honneur, melly van a Seine bal partján. Két emeletű szép épület. Ez között és a Talleyrand 3 emeletű pompás lakása között, mellyen ez az inscriptió:

Loge de Ministre d'affaire étrangere.

Épül most egy pompás udvar, mellynek ez léssen neve:

Hôtel des Ministres.

(Folytatása következik.)